

Co-funded by the
Europe for Citizens Programme
of the European Union

Projekt „SVEDOČANSTVO - ISTINA ILI POLITIKA: Koncept svedočenja u komemoraciji jugoslovenskih ratova“ realizovan 2016-18. godine bavio se načinima razmišljanja o jugoslovenskim ratovima i sprovođenjem i korišćenjem svedočanst(a)va o njima u regionu.

Partneri projekta bili su Centar za kulturnu dekontaminaciju iz Beograda, Filozofski fakultet Univerziteta u Sarajevu, Institut za filozofiju i društvenu teoriju iz Beograda, Učitelj nezalica i njegovi komiteti iz Beograda, Historijski muzej Bosne i Hercegovine iz Sarajeva, Muzej savremene umetnosti iz Beograda, Boem iz Beča (Austrija), Osservatorio Balcani e Caucaso Transeuropa (OBCT Transeuropa) iz Rovereta (Italija), Centar za kulturnu i socijalnu popravku iz Banja Luke i Leibniz-Institut für Ost- und Südosteuropaforschung (IOS) iz Regensburga (Nemačka).

Danas prenosi nekoliko članaka nastalih u ovom projektu. Program u celini, biografije učesnika i apstrakte možete videti na sajtu projekta: <http://svedocanstvo-imenovatoratom.org/rs/konferencija>

Đokica Jovanović,
Filozofski fakultet,
Odeljenje za sociologiju,
Univerzitet u Beogradu

Komemorativno kao ideologija (3)

Srušeno su, dakle, socijalističke i realsocijalističke države. Ovom prilikom nećemo razmatrati vrlo kompleksno pitanje o tome da li su, i u kojoj su meri deklarativno socijalističke države uistinu bile socijalističke. Branko Horvat je, u više svojih radova, odbacivao socijalistički karakter deklarativno socijalističkim državama zbog odsustva pluralne političke kulture i prakse. „Delegitimacija socijalizma („komunizma“, u propagandnom diskursu), kao antipoda kapitalizmu, je moguća samo rehabilitacijom nosilaca kapitalističkih ideja i vrednosti. Rehabilitacijom, dakle, onih koji su se zalagali za obnovu monarhije i kapitalističkog sistema. Upravo oni koji su se zalagali za obnovu monarhije i kapitalizma su bili kolaboracionisti. Radi se o tome da je rehabilitacija kolaboranata u stvari potvrda valjanosti povratka kapitalizmu, kao superiornom poretku nasuprot istorijski dotučenom socijalizmu.“ (Đokica Jovanović, *Prilagodavanje: Srbija i moderna - od strepnje do sumnje*). Pod utica-

vremeno promišljanje levice. Uspostavljanjem lažne ekvidistance između fašizma i komunizma, liberalizam se ustoličuje kao jedini mogući izraz i reprezent demokratije, a levim idejama osporava se svaki humanistički i modernizacijski potencijal. Na osnovu selektivno izgrađene slike prošlosti komunizma, leve ideologije se diskredituju kao ekstremističke i stavljaju u istu ravan sa univerzalno ozloglašanim fašizmom, čime posredno relativizuju i njegovu specifičnu težinu“ (Vojislav Martinov, *Psovka za prošlost*). Izostavlja se činjenica, u ovoj navali propagandne delegitimacije socijalizma i komunističke utopije, da je Jugoslavija od 1948. godine, bila zemlja koja se nikako ne može svrstavati u red boljševičkih ili realsocijalističkih zemalja. „Satelitske države u Istočnoj Evropi vladaju u ime Moskve i rade kao agenti Kominterne; kod njih komunizam nije posledica autohtonog razvoja, nego širenja totalitarnog pokreta po direkcijama iz Moskve. Čini se da je Jugosloven Ti-

male, izolovane zabrane nedominantnih društvenih grupa. O žrtvi u ovom smislu piše naš zaboravljeni književni kritičar Branko Lazarević: „To je jedna velika pojava kod čoveka. Žrtva je jedino i čisto samoodricanje. Ličnost se pojavljuje u njoj sasvim van svakog plana. Ona se više ne vidi; vidi se samo predmet koji je zamenjuje. Taj predmet je uvek neka ličnost ili pojava sa kojom se ona menja“. Ima tri žrtve, nastavlja Lazarević: „Prva je kada je ličnost toliko uništena da je bolje zameniti je žrtvom. To je samoziva žrtva. Druga je vrsta kad je predmet koji zamenjuje ličnost veći od ličnosti. To je žrtva kada je požrtvovanje, mada teško, ipak priyatno. Treća je žrtva najveća. To je žrtva kada se ništa ne pita i ništa ne meri. Tu se sve toliko žrtvuje da se ona i ne vidi više... Ličnost je potpuno iščezla, i samo se vidi velika pojava u koju se ličnost pretvorila“. Lazarević završava: „Nositi krst za žrtvu znači da je ličnost još , sa ove strane. Žrtvovati se znači da je ličnost ušla u ,onu stranu“ (Branko Lazarević, *Senke osnova*). U ovom smislu posmatrano, krst je simbol profanog, tj. vrednosno-ideološkog. Prema tome, „proučavanje kulture sećanja ne može se svesti samo na kritiku ideologije. Motivi za prekrajanjem prošlosti su raznovrsni. To može biti potraga za smislom pojedinačnog ili grupnog postojanja, integrativni napor za homogenizovanjem grupe, trajnija idejnoideološka ili kratkoročna partijska dnevno-politička ideologizacija“ (Todor Kuljić, *Kultura sećanja*). Moris Alvaš kaže da mi „čuvamo uspomene na sve periode u našim životima, i one se stalno reprodukuju; kroz njih..., traje smisao našeg identiteta. Već upravo zato što se ove uspomenne ponavljaju, jer se sukcesivno odnose na veoma različite sisteme pojmova u različitim periodima našeg života, one su izgubile formu i izgled koje su nekada imale“. Međutim, kaže dalje Alvaš, savremena društva nameću ljudima mnoga ograničenja. Ona prodiru svojim uticajem mnogo dublje, nego što je to slučaj u primitivnim društvima, zbog mnoštva i složenosti društvenih odnosa. *Nastavlja se*

Jezici koji nestaju

Tekst: Jovana Nikolić

Prema Uneskovim podacima oko 2500 jezika je ugroženo, a do kraja ovog veka može da nestane čak polovina jezika kojima se danas govori. Osim toga, skoro polovina populacije govori jedan od 20 najzastupljenijih jezika, a prema podacima iz 2010. godine, kao najbrojniji maternji na listi ubedljivo vodi mandarinski (sa svim dijalektima), koji maternjim naziva 955 miliona ljudi, ili 14 odsto svetske populacije. Na istoj listi se do desetog mesta, ovim redom, nalaze španski, engleski, hindu, arapski, portugalski, bengalski, ruski, japanski i pandžabi jezik. Prema ovim podacima, srpsko-hrvatski je na pedeset osmom mestu sa 19 miliona ljudi kojima je ovaj jezik, ili neki od njegovih dijalekata maternji jezik, a nalazi se između kurdskih jezika i malgaškog. U proseku na svaka četiri meseca nestane po jedan jezik, a Unesko je ustanovio pet kategorija na osnovu kojih se određuje koliko je jezik ugrožen i uglavnom se uzima u obzir koliko se prenosi novim generacijama. Kako bi se podizala svest o ugroženosti jezika i kako bi bilo lakše praćenje statusa pojedinačnih jezika, Unesko objavljuje Atlas svetskih jezika u opasnosti, a poslednje je izdanje iz 2010. godine koje pokazuje da je od sredine 20. veka nestalo oko 230 jezika. Najuspešnije oživljen jezik je svakako hebrejski. Još u doba Rimskog carstva prestalo je da se govori ovim jezikom i koristio se samo u religiozne svrhe. Međutim, krajem 19. veka, u doba kada se jezik smatrao osnovom nacionalnog identiteta, tvrdilo se i da će jevrejski narod opstati samo

ako ima svoj jezik, pa je tako Eliezer Ben-Jehuda obnovio hebrejski jezik, a njegov sin je bio prva osoba posle 1800 godina koja je od rođenja ovaj jezik učila kao maternji. Danas ima oko deset miliona ljudi kojima je hebrejski maternji jezik, a hebrejska književnost ima i svog nobelovca, Šmuela Josifa Agnona, koji je prestižno priznanje dobio 1966. godine. Otrprike četvrtina današnjih jezika ima manje od stotinu govornika, a najveći broj ugroženih je sa prostora Severne i Južne Amerike, mada je i u Australiji do dolaska Evropljana bilo oko 300 aboridžinskih jezika, od kojih je oko stotinu nestalo. U Evropi postoji samo oko 230 jezika, dok ih je, na primer, u Aziji oko 2200, a teritorija sa najvećim brojem jezika je Papua Nova Gvineja, u kojoj oko 3,9 miliona ljudi govori čak 832 jezika kao svoj maternji. Ugroženost jezika se određuje brojem ljudi koji ga koriste, ali i brojem funkcija koje ima i aktivnosti u kojima se upotrebljava. Tako se jezik može smatrati ugroženim zato što je sve manje ljudi koji njim govore, uče ga i prenose mlađim generacijama, ili zato što se koristi u sve manjem broju aktivnosti čime gubi složenost. Dok pojedini lingvisti, kao što su Piter Ladefoged i Salikoko Mufene, smatraju da je smrt jezika prirodan deo kulturnog razvoja, većina smatra da nestanak svakog jezika povlači sa sobom i gubitak tradicije, narodnih umetnosti i priča. Dvadeset prvi vek do neko je nove mogućnosti za njihovo očuvanje pa se mogu pohađati onlajn kursevi ugroženih jezika, na pojedine su prevedeni kompjuterski operativni sistemi, a aplikacije omogućavaju da poruke otkucate simboli kada imaju mnogo više oznaka nego što je to uobičajeno, a britanski list Independent nedavno je preneo snimke ljudi koji na 25 ugroženih jezika izgovaraju rečenicu „Drugačiji jezik je drugačiji pogled na život“, uz napomenu da ih poslušate dok ne nestanu.

Danas

U saradnji sa Centrom za promociju nauke, „Danas“ predstavlja izabrane priče sa naučnopopularnog portala elementarium.cpn.rs

ЦЕНТАР
ЗА
ПРОМОЦИЈУ
НАУКЕ

Pod uticajem dominantnih liberalnih, neokonzervativnih, desnih... ideologija u nekim rezolucijama i deklaracijama Evropskog parlamenta i Saveta Evrope, ideološki tendenciozno i netačno su izjednačeni fašizam/ nacizam sa nikada realizovanim komunizmom kao državnim uređenjem. U stvari, učinjeno je tako da se praksa socijalizma, a naročito staljinizma, poistovećuje sa „komunizmom“

jem dominantnih liberalnih, neokonzervativnih, desnih... ideologija u nekim rezolucijama i deklaracijama Evropskog parlamenta i Saveta Evrope, ideološki tendenciozno i netačno su izjednačeni fašizam/ nacizam sa nikada realizovanim komunizmom kao državnim uređenjem. U stvari, učinjeno je tako da se praksa socijalizma, a naročito staljinizma, poistovećuje sa „komunizmom“. „Kriminalizacijom komunističke prošlosti neutrališu se lična sećanja na pozitivne aspekte komunističkih sistema, kao što su egalitarna etika, društvena svojina, socijalna sigurnost, a totalitarnom etiketom stigmatizuje svako sa-

to jedini izuzetak; možda je on raskinuo sa Moskvom shvativši da bi totalitarni metodi po uzoru na ruske mogli da ga koštaju velikog procenta jugoslovenskog stanovništva“ (Hana Arent, *Izvori totalitarizma*). Odmah valja dodati - komemorativnosti u smislu potpune „čistote i neokaljanosti“ (purus putus) u odnosu prema ideološkom najčešće nema. No, ipak i izvan polja ideološkog, takođe postoji kultura sećanja. Tačnije, ona prožima, kako društveni, tako i privatni život, ali - pod pritiskom ili ignorisanja ideološkog podsistema, ta, neideološka komeroabilnost je smeštena u perivoje stroge privatnosti ili u

REŠENJE IZ PROŠLOG BROJA

VODORAVNO: Upetostručiti se, novi roman, šumar, Ivona, obiberiti, vik, Darija, Atik, etažeri, Anadir, riti, anatas, rip, z, orašak, nekako, izrodi, trepet, t, ja, Vrdnik, stilo, amina, avataj, om, dominirati, lrač, Arekipa, ikonari.